

Подальша дослідницька робота буде спрямована на визначення інноваційних методів та педагогічних умов удосконалення процесу розвитку професійної майстерності вчителя мистецьких дисциплін.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів./ Волкова Н.П. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 576 с. (Альма-матер).
2. Гончаренко С.У. та ін.; ред. Н. Г. Ничкало. Професійна освіта: словник/ Гончаренко С.У.: навч. пос. Київ.: Вища шк., 2000. - 149
3. Гуревич Р.С. Теорія і практика управління соціальними системами / Гуревич Р.С. науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХП», 2011. – № 1. – 96 с.
4. Кузьміна Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина. Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. – 211с.
5. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с. – (бібліотека з освітньої політики).
6. Радченко И.П. НОТ учителя: Кн. для учителя / И.П. Радченко – М.: Просвещение, 1989 – 238 с.
7. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посібник / О. Я.Ростовський – Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
8. Семенова А.В. Формування професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання /А.В.Семенова // Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.]. [З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В.Семенова та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд.- : [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2007. – с. 432-446.
9. Скрипченко О.П. Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред.кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. Випуск 10. – Частина 3. – 304с.
10. Щолокова О.П. Мистецька освіта у вимірах сучасності: проблеми теорії та практики. Наукова школа Ольги Пилипівни Щолокової. Колективна монографія / Під заг. ред. Полатайко О.М. – «Адверта». – 2014. – 305 с.

УДК 78.071.2

Щербініна О. М.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

В статье освещены альтернативные подходы к обеспечению студентов теоретическими знаниями в области инструментального исполнительства. Обосновывается необходимость переосмысления методической системы фортепианного обучения в условиях информатизации современного образования. Использование в системе фортепианной подготовки электронных учебных пособий рассматривается как определяющий фактор эффективности учебного процесса.

Ключевые слова: методическое обеспечение, фортепианная подготовка, культурное развитие, мультимедийный учебник, электронные тесты.

The article highlights alternative approaches to providing students with theoretical knowledge in the field of instrumental performance. The necessity of rethinking of the methodical system of piano training in conditions of informatization of modern education is proved. Using of electronic tutorials in the system of piano preparation is considered as a determining factor of the effectiveness of learning process.

Keywords: methodological support, piano training, cultural development, multimedia tutorial, electronic tests.

Зміна парадигми сучасної освіти, спрямованої на формування фахівців нової генерації, зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації навчального процесу в системі вищої школи, розробки ефективних технологій навчання, оновлення та урізноманітнення форм контролю знань. У світлі означених змін зростає актуальність відповідного методичного забезпечення фахових дисциплін. Сьогодні в музичній педагогіці формується специфічна інформаційна навчальна галузь, яка збагачує традиційні форми музичної підготовки. У зв'язку з цим перед педагогами-музикантами постає проблема методично обґрунтованого поєднання класичної методики музичного навчання з інформаційними технологіями.

У закладах музичної освіти визначальна роль належить виконавським дисциплінам, що забезпечують один з найважливіших аспектів професійної підготовки музиканта-педагога – формування інтерпретаторських умінь виконавця. Важливим аспектом становлення виконавського досвіду є формування фонду теоретичних знань і методичних напрацювань у сфері інструментального виконавства.

Розглядаючи музику як специфічну форму виявлення людських думок і почуттів, вираження смислів особливої якості, дослідники підкреслюють необхідність певного рівня культурного розвитку суб'єкта музичного сприймання (І. Зязюн, Г. Ніколаї, Г. Філіпчук); у галузі музичної освіти означена проблема пов'язана з інтеграцією художніх знань, необхідність яких актуалізується цілісним характером художньо-пізнавальної діяльності (М. Бонфельд, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Ципін); на значущості формування художнього кругозору для діяльності виконавця наголошується педагогами-піаністами (Г. Коган, Г. Нейгауз, О. Щолокова, Б. Яворський).

Необхідно констатувати, що набуття теоретичних знань в інструментальному класі відбувається здебільшого стихійно, у процесі роботи над творами навчальної програми. На декларативному рівні здійснюється міжпредметний зв'язок, що має сприяти інформативній насиченості занять, стимулювати розвиток асоціативного мислення. Відсутність взаємозв'язку, часом диспропорція між аналітичним та праксіологічним компонентами зумовлює низький рівень освіченості музиканта-виконавця, зниження його креативного потенціалу. Однією з причин подібного становища є відсутність належного методичного забезпечення музично-виконавських дисциплін. Незначна кількість методичних матеріалів з проблем інструментального навчання висвітлює переважно окремі проблеми музично-виконавської підготовки, зокрема: питання інтерпретації певних творів; шляхи формування відповідних виконавських умінь; способи розвитку музичних здібностей.

В умовах інформатизації сучасної освіти, вирішення проблеми забезпечення освіченості та загального культурного розвитку музиканта в процесі фортепіанної підготовки потребує переосмислення методичної системи інструментального навчання, кардинального оновлення методичного забезпечення дисциплін інструментального циклу шляхом впровадження засобів, форм і методів навчання, відповідних запитам сьогодення.

Сьогодні освітянами напрацьовано значний досвід щодо створення електронних навчальних засобів, зорієнтованих на збільшення обсягу інформації завдяки використанню мультимедіа, урізноманітнення форм контролю і самопідготовки, поглиблення міжпредметних зв'язків (Л. Гаврілова, І. Демехіна, Ю. Жарких, Б. Корчевський). Активний пошук нових моделей навчання, усвідомлення значних переваг мультимедійних засобів порівняно з традиційним навчанням склали підґрунтя для створення нами мультимедійного посібника «Пізнання музичного стилю: теорія, методика, практика».

У практиці функціонування музичної культури, сприймання та усвідомлення її явищ визначився ряд узагальнюючих категорій, яким притаманний певний художньо-когнітивний потенціал. Універсальний статус феномена стилю в процесах становлення та розвитку духовної культури відкриває широкі можливості для формування цілісного та органічного осягнення мистецьких явищ на засадах стильового підходу. Особливістю даного навчального посібника є висвітлення методичних питань у поєднанні з їх теоретичним обґрунтуванням. Це має допомогти студентам глибше осягнути зміст викладеного матеріалу, забезпечити

можливість свідомо використовувати свої знання про музичний стиль у подальшій практичній діяльності.

Матеріали посібника призначені для практичного застосування в курсах дисциплін інструментально-виконавського циклу, спецкурсах з проблем фахової підготовки музиканта-педагога, педагогічній практиці студентів, навчально-виховній роботі вчителів шкіл. Порівняно з іншими працями у даній галузі, посібник суттєво розширює усталені підходи до змісту інструментально-виконавських дисциплін, акцентуючи увагу не лише на умінні виконувати музику, але й прилучати до культурних цінностей, формувати погляди на численні явища музичного мистецтва.

Навчальний електронний посібник містить систематизований матеріал у вигляді набору сторінок, об'єднаних між собою загальною темою та метою: пізнання музично-стильових явищ у процесі музично-виконавської діяльності.

Перехід між сторінками здійснюється за допомогою посилань та умовних позначок, що дозволяють миттєво переходити від одного фрагменту до іншого.

Сторінка «Зміст» представляє структуру посібника, де активні посилання дозволяють потрапити в будь-який розділ тексту. Кнопки-стрілки призначені для гортання сторінок вперед-назад. Умовні позначки різного типу, що зустрічаються в тексті, відсилають до ілюстрацій – цитат, нотних прикладів, аудіо, відео тощо. Така система посилань дозволяє користувачеві з одного боку самостійно обирати приклади, що доповнюють основний зміст, з іншого – при потребі не відволікатися від вивчення теоретичного матеріалу. У такий спосіб різноманітні можливості представлення інформації на комп'ютері дозволяють створити певне предметне поле, в якому реалізується технологія вивчення відповідної навчальної дисципліни, функціонально підтримуються різні види освітнього процесу.

Усвідомлення фортепіанного виконавства як ефективного способу формування ціннісних ставлень до мистецьких явищ сприяло актуалізації його просвітницько-виховних функцій. Охоплюючи тривалий історичний період, інструментально-виконавська практика виробила пріоритетні принципи організації просвітницької діяльності, найважливішими серед яких стали принципи демократизму та професіоналізму. Реалізація зазначених принципів зумовила розмаїття форм і засобів проведення просвітницьких заходів, відбившись у творчій діяльності видатних піаністів минулого та сучасності (Г. Беклемішев, С. Вільконський, В. Крайнев, В. Пухальський, М. Рубінштейн).

Невід'ємним компонентом сучасної концертної практики є презентації у вигляді слайд-шоу. Це дозволяє збагатити інформаційну складову концертних програм, зробити їх змістовнішими, яскравішими, видовищними, поглибити просвітницьку спрямованість концертної діяльності студентів. Визначальним чинником у підготовці та проведенні концертних заходів стало впровадження бінарних методів навчання, що дозволило залучити до участі в концертних програмах студентів та викладачів різних факультетів – філологічного, іноземних мов, географічного. Різноманітність концертної тематики дозволила апробувати різні форми творчих робіт. Так, до концертної програми «Вернісаж німецької культури», присвяченої 25-й річниці падіння Берлінської стіни, було створено короткометражний фільм; програмі «Музичні мандри країнами світу» передував відео-ролік; важливим компонентом концертної програми «Все моє, все зветься – Україна» стало слайд-шоу із залученням актуальних сюжетів. Надійним підґрунтям творчої співпраці на перший погляд не зовсім близьких спеціальностей стало поєднання пізнавальних, музично-виконавських, виховних та просвітницьких цілей, а успішність заходів – стимулом для творчого розвитку та професійного зростання.

Одним з пріоритетних напрямків модернізації навчального процесу у вищій школі є оновлення форм контролю і самоконтролю студентів. Випробуваними контролюючими засобами визнано різноманітні комп'ютерні тести, які зорієнтовані на широке коло питань в галузі теорії, методики та практики навчання. Використання тестових завдань в курсі «Основний музичний інструмент», посилюючи інтелектуальну спрямованість дисципліни, надає можливості точніше діагностувати рівень теоретичних знань студентів з проблем виконавства, дозволяє охопити матеріал всього курсу у цілому.

Структура тестових завдань, запропонованих нами для студентів мистецьких факультетів містить тематичні та контрольні тести. Завдання тематичних і контрольних тестів включають питання різного типу, що потребують володіння відповідними знаннями та вміннями. Завдання розташовані за принципом ускладнення, кожен блок тестових завдань передбачає відповідні дії: підтвердити або спростувати відповідь; вибрати правильну відповідь із запропонованих; систематизувати інформацію та встановити відповідність фактів.

Тематичні тести присвячені найважливішим аспектам інструментально-виконавської підготовки, що передбачають: знання специфіки музичного інструменту (фортепіано), усвідомлення сутності основних музичних понять, володіння художньою інформацією, оперування музичною термінологією тощо. Кожен тип тестового завдання представлений значною кількістю варіантів, що надає можливості різнобічно висвітлити відповідну тему. Так, до теми «Фортепіано та його творці» включені питання, що стосуються не тільки музичних інструментів, але й творчості видатних композиторів, що зробили значний внесок у розвиток фортепіанної музики; висвітлення культурних подій (проведення конкурсів, заснування премій), пов'язаних з фортепіанним мистецтвом. Аналогічним чином складено тести до інших тем – «Музичні жанри», «Музичний стиль», «Мистецький тезаурус», «Музичний твір та проблеми музично-виконавської інтерпретації», «Творчість видатних композиторів», «Музична термінологія». У такий спосіб, робота над тематичними тестами допоможе студентові системно повторити теоретичний матеріал з дисципліни «Основний музичний інструмент».

Кожен з контрольних тестів охоплює основні аспекти тематики, представленої у розділі «Тематичні тести». Зміст тестових завдань частково повторюється, але представлений в модифікованому вигляді. Виконання контрольних тестів можна розглядати по-перше, як своєрідний тренінг перед складанням колоквиуму, контрольної роботи, виконанням залікових тестових завдань; по-друге, як спосіб самоконтролю рівня теоретичних знань з інструментально-виконавської підготовки. Система оцінювання тестів у балах повинна узгоджуватися з конкретною програмою певної навчальної дисципліни. Проте основою розподілення балів має виступати принцип прямо пропорційної залежності між ускладненням завдань і зростанням балів.

Важливим моментом у підготовці до виконання тестових завдань є пошук та опрацювання навчально-методичної літератури. Систематизація рекомендованої літератури за тематичним принципом значно полегшує цю роботу. Треба відзначити, що диференціація літературних джерел за тематичним принципом є у деяких випадках умовною, оскільки аналогічну інформацію стосовно певних питань можна знайти у багатьох довідникових виданнях та підручниках. У таких випадках вибір рекомендованої літератури визначається за критерієм найбільш вдалого (доступного, різнобічного, лаконічного) висвітлення потрібного матеріалу. До списку рекомендованої літератури необхідно включати інтернет-адреси сайтів, на яких можна знайти потрібну інформацію. Доцільним є також наведення списку додаткової літератури, що містить художні, публіцистичні, архівні матеріали. Прикладами аналогічної літератури можна вважати повість Ю. Нагібіна «Музиканти», монографію Г. Аберта «В. А. Моцарт», книгу Й. Гофмана «Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре». Опрацювання подібної літератури сприятиме розвитку професійної культури майбутнього фахівця.

Узагальнюючи різноманітний теоретичний, методичний і художній матеріал, поданий у різноманітній формі, подібні тестові завдання мають стати вагомим внеском у методичне забезпечення інструментально-виконавської підготовки студентів. Призначені для практичного застосування в курсах дисциплін інструментально-виконавського циклу, подібні тестові завдання можуть бути використані також у педагогічній практиці студентів, навчально-виховній роботі вчителів спеціальних музичних та загальноосвітніх закладів.

Створені та апробовані нами електронні навчальні видання можна розглядати як навчально-методичні засоби, що дозволяють методично правильно організувати самостійну та позаурочну роботу студентів, розвинути їх вміння, навички та творчі якості в процесі фортепіанної підготовки.

Виступаючи поліфункціональним, універсальним засобом пізнання, здатним в процесі фортепіанної підготовки активізувати вирішення художньо-педагогічних і виконавських завдань, інформаційні технології забезпечують варіативність форм і змісту навчального процесу, створюють нову інформаційно-освітню сферу, здійснюючи функції узагальненого механізму взаємодії традиційних та інноваційних методик в системі фортепіанної освіти.

УДК 378.013+780.7+371.394.3+782

Толстова Н. М.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ТА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ У КЛАСІ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ

В статье рассматриваются проблемы формирования у студентов готовности к профессиональному самосовершенствованию в области ключевых компетентностей учителя музыки. Определена структура деятельности учителя музыкального искусства, охарактеризованы ключевые компетенции в единстве трех блоков: профессионально-базового, теоретико-методического, деятельностно-педагогического. Охарактеризованы особенности формирования у студентов готовности к самосовершенствованию на занятиях по постановке голоса, задания, в процессе выполнения которых у студентов формируются как сугубо вокальные компетентности, так и обобщенно-профессиональные компетентности.

Ключевые слова: учитель музыки; ключевые компетенции; структура компетентности; готовность к профессиональному самосовершенствованию; постановка голоса.

The article considers the problem of forming students' readiness for professional self-improvement, regarding music teacher key competences. The music teacher activity structure and core competences in the unity of three blocks that is professional and substantial, methodological and practical teaching were identified. Formation peculiarities of students' readiness to their teaching performance in the voice training lessons, fulfilling of the tasks during which the students form subject, purely vocal competence such as generalized type professional competence on principles that make the successful future professional activity possible were characterized.

Keywords: music teacher; core competences; competence structure; readiness for professional self-improvement; voice training.

Проблеми формування у студентів готовності до фахового самовдосконалення зумовлена стрімким збагаченням сучасного інформаційного простору, революційним оновленням технологій, інтенсивними перетвореннями в сфері духовної та практичної дійсності. Все це породжує потребу суспільства у фахівцях, готових до постійного й ефективного збагачення своїх професійних знань і вмінь, до фахового самовдосконалення на протязі всього трудового життя.

Проблема фахового самовдосконалення в галузі музичної освіти досліджувалась такими науковцями, як І. Складенко, І. Желейко, С. Аблаєва, П. Харченко та ін. Значущість самостійної навчальної діяльності студентів як засобу вдосконалення їх фахової компетентності розглядали Е. Валіт, І. Зязюн, З. Стельмашук, Цзян Хепін, питання готовності студентів до самостійної навчальної діяльності та фахового самовдосконалення досліджували А.Линенко, Г. Балл, Н. Дресвянникова та ін.

Натомість, роль занять з постановки голосу у процесі формування в студентів готовності до фахового самовдосконалення на цей час ще не ставала об'єктом спеціального дослідження.

Мета статті — проаналізувати специфіку занять у класі постановки голосу, уточнити функціональні можливості дисципліни, впливово-змістові можливості вокальних занять на процес формування у студентів готовності до фахового самовдосконалення.